



Werkgemeenschap Landschapsonderzoek



Postbus 805 • 3500 AV Utrecht

Tel 030 7115 115

wlo@knag.nl • www.landschap.nl

Algemene ledenvergadering WLO 16 december 2013 - Verslag

Aanwezig:

Sander van Opstal, Matthijs Schouten, Bram Mabelis, Jaques de Smidt, Johan Meeus, Henk Rampen, Rob Jongman, Jan Boersema, Titia Zonneveld, Ies Zonneveld, Aat Barendregt, Philip Claringbould, Paul Roncken, Inkie Goijer (notulen)

Afwezig met kennisgeving:

Sebastiaan Schep, Janneke van Montfort, Jos Dekker, Georgette Leltz, Marcel van Ool

1. Opening

Matthijs Schouten heet iedereen welkom en opent de algemene ledenvergadering.

2. Mededelingen

Er zijn geen mededelingen.

3. Verslag ALV 2011 (20 juni 2012)

Het verslag van de ALV 2011 is vastgesteld.

4. Bestuur WLO

Annet Kempenaar heeft in 2013 afscheid genomen als bestuurslid van de WLO. In 2014 neemt Wouter Wubben afscheid en verwelkomen we Jeroen Kruit als nieuw bestuurslid. Inkie Goijer is per 2014 geen secretaris meer. Deze functie is vacant. De functie van penningmeester komt in 2015 vrij.

Het bestuur van de WLO doet een oproep voor nieuwe bestuursleden. Uit de ALV komen geen reacties. Kandidaten en tips kunnen gemaild worden naar het secretariaat (wlo@knag.nl). Het bestuur gaat de ledenlijst doornemen en een aantal mensen persoonlijk benaderen voor een bestuursfunctie.

Samenstelling WLO-bestuur in 2013:

Voorzitter: Matthijs Schouten

Vice-voorzitter: Georgette Leltz (Dunea)

Secretaris-penningmeester: Inkie Goijer (Tauw)

Algemeen bestuur:

Jos Dekker (Universiteit Utrecht)

Marcel van Ool (Staatsbosbeheer)

Sander van Opstal (LNV)

Paul Roncken (WUR)

Wouter Wubben (Gemeente Westland)

Samenstelling WLO-bestuur in 2014:

Voorzitter: Matthijs Schouten

Vice-voorzitter: Georgette Leltz (Dunea)

Secretaris: -Vacant-

Penningmeester: Inkie Goijer (Tauw)

Algemeen bestuur:

Jos Dekker (Universiteit Utrecht)

Marcel van Ool (Staatsbosbeheer)

Sander van Opstal (LNV)

Paul Roncken (WUR)

Jeroen Kruit (WUR)

5. Terugblik 2012 en 2013 tot nu toe

Zie jaarverslag 2012 en concept jaarverslag 2013.

Reizend landschap: De ALV geeft aan Reizend Landschap een goed initiatief te vinden, maar wel erg selectief (op locatie en op uitnodiging). Om ook de rest van de leden te bereiken moet de WLO ook activiteiten organiseren voor een breder publiek. Als voorbeeld wordt IALE aangehaald. Zij benaderen mensen om hun onderzoek te presenteren aan elkaar en een groot publiek, vaak rond een thema. De WLO doet zoiets in het klein met de PhD-dagen (de tweede PhD-dag is in februari 2014), maar dit kan ook groter.

Het jaarverslag 2012 is goedgekeurd door de ALV.

6. Financiën 2012 en 2013 tot nu toe

Zie financieel verslag 2012.

Op de ALV is een kascommissie aangesteld voor de jaren 2010, 2011 en 2012, bestaande uit Johan Meeus en Philip Claringbould. De kascommissie heeft op 9 januari de boekhouding bekeken en goedgekeurd. Zij adviseren de ALV de penningmeester decharge te verlenen voor de jaren 2010, 2011 en 2012. Het verslag van de kascommissie is te vinden in de stukken bij dit verslag.

De WLO heeft te maken met een krimpend en verouderend ledenbestand. Om te kunnen voortbestaan is verjonging nodig. Maar het is tegenwoordig lastig om mensen te binden. De meeste mensen willen zich niet binden aan een vereniging voor langere tijd, maar zijn wel actief op kleinere schaal (kortdurend, specifiek, projecten).

De ALV geeft de volgende ideeën mee aan de WLO:

- Samenwerking met de jeugdbonden voor natuurstudie (NJN en JNM);
- Samenwerking met de lerarenopleidingen (biologie, aardrijkskunde, Natuur, Leven en Techniek (NLT));
- Activiteiten koppelen aan themanummers;
- Samenwerking met de tijdschriften Levende Natuur of Milieu;
- De WLO moet zichzelf afvragen wat zij in stand wil houden (Bijvoorbeeld wetenschappelijk tijdschrift behouden?);
- De laatste jaren is de WLO bezig met verbreding, waarmee zij de verschillende landschapsvakgebieden wil verbinden. Deze brede insteek en verbinding was de kracht van de WLO bij de start, maar het is de vraag of dat nu weer zo is. In de beginjaren werkte de omgeving er mee. Maar nu gaan maatschappij en wetenschap niet in dezelfde richting als de WLO;
- Groot congres organiseren, bijvoorbeeld over natuur in en om de stad;
- Hoe ziet de WLO de mens in relatie tot zijn omgeving? De mens als een dier in het systeem, de mens boven de dieren in het systeem, dieren gelijk aan mensen met persoonlijkheid, of...?;
- De huidige tendens van herkenbaar, persoonlijk en duidelijke producten (zoals stadslandbouw, blote voetenpaden) vertalen naar de werkgemeenschap WLO;
- Samenwerking met de 12 landschappen, m.n. voor beleidsbeïnvloeding. Landschap is helemaal weggepoetst uit het beleid.

Ideeën voor (congres)thema's zijn welkom. Deze kunnen gemaild worden naar het secretariaat van de WLO (wlo@knag.nl).

7. Verhoging abonnementsgeld

Zie 'verhoging abonnementsgeld Landschap' en begroting 2014.

De ALV stemt in met de prijsverhoging. Met ingang van 2014 gelden de volgende prijzen:

- Lidmaatschap, inclusief abonnement: € 60,-
- Lidmaatschap studenten en uitkeringsgerechtigden: € 40,-
- Individueel abonnement Landschap: € 50,-
- Instituutsubscriptie Landschap: € 115,-
- Lidmaatschap zonder abonnement: € 15,- (blijft gelijk)
- Proefabonnement: € 30,-

De ALV raad aan de leden tevens te vragen om een vrijwillige extra bijdrage.

Ook raad de ALV aan om officieel een 'chapter' van IALE te worden. Het lidmaatschap van de WLO moet dan wel met € 10,- omhoog, maar de leden zijn dan wel óók lid IALE. Het bestuur van de WLO gaat hierover in overleg met IALE.

8. Begroting 2013 en 2014

Zie begroting 2013 en begroting 2014.

De begroting 2013 en de begroting 2014, inclusief verhoging abonnementsgeld zijn goedgekeurd door de ALV.

9. Discussie landschapsecologie in het onderwijs

Zie 'Landschapsecologie in Nederland in 2012 - Jaques de Smidt' en 'Landschapsecologie in Nederland in 2013 - Rob Jongman'.

Naar aanleiding van een vraag van de werkgroep ecohydrologie heeft Jaques de Smidt uitgezocht waar en hoe landschapsecologen worden opgeleid. Rob Jongman heeft een reactie geschreven op het stuk van Jaques. Beide stukken zijn aan de ALV voorgelegd. Jaques de Smidt zal na de ALV het stuk van Rob lezen en hier een reactie op geven.

De landschapsecologie in de Nederlandse wetenschap ontwikkelt zich tot een holistisch vakgebied dat zich uitstrekt van het bestuderen van schimmels in de bodem tot luchtstromingen in de atmosfeer. Oude sterke punten raken uitgehold, nieuwe vakgebieden worden ontwikkeld (b.v. aardobservatie).

Op korte termijn maakt de WLO een rapportje over de bevindingen en gebruikt dit als basis voor gesprekken met de vakgroepen. Rob Jongman wil hierover meedenken. De boodschap van deze gesprekken zal zijn dat landschapsecologie een belangrijk vakgebied is, ook vanuit Europa gezien. Vanuit het buitenland wordt juist naar Nederland gekeken. We moeten ervoor zorgen dat we onze sterke positie niet verliezen.

10. Rondvraag

Geen vragen.

11. Sluiting

Matthijs Schouten sluit de vergadering.

Stukken

- Verslag ALV 2011 (20 juni 2012)
- Jaarverslag 2012
- Jaarverslag 2013 - concept
- Financieel verslag 2012
- Verklaring van de kascontrolecommissie van Werkgemeenschap Landschapsonderzoek 2010-2012
- Begroting 2013
- Begroting 2014
- Verhoging abonnementsgeld Landschap - Jos Dekker
- Landschapsecologie in Nederland in 2012 - Jaques de Smidt
- Landschapsecologie in Nederland in 2013 - Rob Jongman



Werkgemeenschap Landschapsonderzoek



Postbus 805 • 3500 AV Utrecht

Tel 030 7115 115

wlo@knag.nl • www.landschap.nl

Jaarverslag 2012 - concept

Bestuur WLO

Roel Posthoorn heeft in 2012 afscheid genomen als bestuurslid van de WLO.

Samenstelling WLO-bestuur in 2012:

Voorzitter: Matthijs Schouten

Vice-voorzitter: Georgette Leltz (Dunea)

Secretaris-penningmeester: Inkie Goijer (Tauw)

Algemeen bestuur:

Jos Dekker (Universiteit Utrecht)

Annet Kempenaar (WUR)

Marcel van Ool (staatsbosbeheer)

Sander van Opstal (LNV)

Paul Roncken (WUR)

Wouter Wubben (Gemeente Westland)

In 2012 heeft het bestuur van de WLO de volgende activiteiten georganiseerd:

- Studiedag 'Nieuwe kennis voor nieuw natuurbeleid?' op 22 maart 2012 in Driebergen in samenwerking met het Planbureau voor de Leefomgeving en de redactie van Landschap. Dit symposium is georganiseerd naar aanleiding van het themanummer over de natuurverkenning in 2011.

- Lezing van Theo Meeuwissen (staatsbosbeheer) tijdens de AVL op 20 juni over het afwegingskader voor natuurgebieden van staatsbosbeheer.

Inkie Goijer - Secretaris-penningmeester 2012

Reizend LANDSCHAP

In 2012 is de WLO gestart met Reizend LANDSCHAP. Deze werkgroep bestaat uit Marcel van Ool, Paul Roncken en Inkie Goijer.

Het REIZEND LANDSCHAP van de Werkgemeenschap voor Landschapsonderzoek (WLO) reist Nederland door met een serie lezingen en debatten op locatie over het verleden en de toekomst van de Nederlandse landschappen. Het REIZEND LANDSCHAP brengt landschappers samen en met elkaar in gesprek.

De WLO is een vakvereniging voor iedereen die het landschap tot zijn werkterrein rekent, zoals onderzoekers, beleidsmakers, planvormers, beheerders, docenten en liefhebbers. Het landschap gedragen door de ervaring vanuit landschapsecologie, landschapsarchitectuur, cultuurhistorie en landschapsbeleving is daarmee een integrale spiegel voor de werkelijkheid. Betrokkenheid wordt ontwikkeld door middel van onderzoek als ook het bestuderen van ervaringen uit de praktijk. De vereniging is opgericht in 1972.

Als een van haar doelstellingen wil de WLO kennis over het landschap stimuleren in zowel het landelijk als het stedelijk gebied door bijvoorbeeld contacten tussen ecologen en stadsontwikkelaars te bevorderen. Er is volgens de WLO meer dan ooit een slagvaardigheid nodig om toekomstige (half) stedelijke landschapswaarden te ontwikkelen die de basis vormen van samenlevingen in de meest brede zin. Een zelfde slagvaardigheid is nodig om de vele hectares buitengebied te beheren of verantwoord te laten gaan. Toch is juist op dit moment landschapsontwikkeling niet vanzelfsprekend.

Over het hoe en waarom van een slagvaardigheid zal REIZEND LANDSCHAP informeren en debatten voeren met verschillende organisaties en regio's in Nederland. Op reis gaan geïnspireerde sprekers mee om

het verleden en de toekomst van de Nederlandse landschappen bespreken in o.a. Architectuurcentra, natuurmusea, bij beheer organisaties en bestuurscentra.

Het eerste Reizend LANDSCHAP vond plaats in Nijmegen. Matthijs Schouten was in 2012 Artist in Residence in Nijmegen op uitnodiging van het Natuurmuseum Nijmegen. In twee salonavonden (12 en 22 juni 2012) hebben genodigden samen met Matthijs Schouten gediscussieerd over het onderwerp wildernis in de stad. De uitkomsten van deze salonavonden en het residentieschap van Matthijs Schouten zijn gepresenteerd op 26 juni 2012. Voor deze eindpresentatie zijn alle WLO-leden uitgenodigd. Reizend LANDSCHAP was ook aanwezig bij het symposium 'Kunst in het Landschap. Onbegrensde ruimte?' op 15 november 2012 in Venlo (zie bijlage). Een artikel over Reizend LANDSCHAP, inclusief verslagen van beide bijeenkomsten is te vinden in Landschap 2013-1: 27.

Inkie Goijer - Reizend LANDSCHAP 2012

Werkgroep Ecohydrologie

De werkgroep Ecohydrologie is slapende.

Werkgroep Europa

De Werkgroep Europa streeft ernaar 2 maal per jaar een discussiebijeenkomst te houden over onderwerpen met een Europees perspectief. Daarbij wordt tevens aandacht besteed aan relevante vragen voor landschapsonderzoek.

De werkgroep bestaat uit Sander van Opstal en Jos Dekker.

In 2012 werden twee bijeenkomsten georganiseerd. Op 14 mei over het Intergovernmental Platform for Biodiversity & Ecosystemservices (IPBES). Rob Jongman (Alterra en WUR) gaf een inleiding. Zie voor een verslag Landschap 2012-2: 93.

Op 28 november ging de bijeenkomst over de toekomst van het natuurbehoud in Nederland, waaronder Natura 2000. De inleiding werd verzorgd door Joop Schaminée (Alterra, WUR en Radbouduniversiteit). Zie voor het verslag Landschap 2012-4: 195.

De bijeenkomsten werden beide keren bezocht door circa 15 mensen.

Jos Dekker & Sander van Opstal - Werkgroep Europa 2012

Werkgroep Stadsecologie

In 2012 en 2013 zijn meerdere bijeenkomsten gehouden gericht op vleermuizen (Arnhem en Amersfoort) en beheer. Daarnaast zijn meerdere thema's via het ROM-netwerk uitgewisseld, gericht op zowel het delen van kennis als om concrete vragen.

Diny Tubbing - Werkgroep Stadsecologie 2012

Werkgroep inter- en transdisciplinariteit in landschapsstudies

Deze in 2011 opgerichte werkgroep is in 2012 grotendeels slapende door gebrek aan organisatiekracht in de groep. Wel is een deel van de werkgroep op excursie geweest naar inter- en transdisciplinaire projecten in Sint Oedenrode op 29 mei 2012. Zie voor het verslag Landschap 2012-4: 173

Tijdschrift Landschap

LANDSCHAP is in 2012 4 keer verschenen, waarvan drie keer als regulier nummer en een keer als betaald themanummer. Het themanummer was gewijd aan de duinen en gefinancierd door Dunea, PWN en Waternet. De redactie wil af en toe een themanummer produceren waarin een landschap op meer integrale wijze wordt behandeld. Het streven is twee betaalde themanummers per jaar. In totaal zijn er 9 wetenschappelijke artikelen, 9 forum artikelen, 4 boekbesprekingen en 4 interviews (Op pad) gepubliceerd. Nieuw is dit jaar een column, waarvoor vooralsnog verschillende auteurs worden benaderd. Er zijn 2 columns verschenen. Verder is 3 keer Verenigingsnieuws geplaatst. De redactie is in 2012 deels vernieuwd. Hoofdredacteur Jerry van Dijk is na bijna 4 jaar gestopt als hoofdredacteur en zijn functie is overgedragen aan Jos Dekker (UU, Copernicusinstituut). Gestopt

zijn verder: Fred Kistenkas (WUR/Alterra) en Kees Musters (CML Leiden). Denyse Snelder (CML Leiden) is Musters opgevolgd, maar ook weer gestopt. Nieuw zijn Raoul Beunen (WUR/Alterra), Esther Lucassen (Onderzoekscentrum B-Ware en Radboud universiteit Nijmegen) en Joke Luttk (WUR/Alterra). De redactie bestond verder uit Barend Hazeleger (eindredacteur, Agrapen), Geert de Blust (INBO), Harm Duel (Deltares), Diederik van der Molen (Rijkswaterstaat), Harm van Veen (PBL), Jan Vermaat (VUA) en Mariëlle van der Zouwen (KWR).

Voor 2013 staan twee themanummers gepland, over klimaatbuffers (gefinancierd door ARK) en over klimaatadaptatie in het landelijk gebied.

Jos Dekker - hoofdredacteur Landschap 2012

Bijlagen

- Studiedag 'Nieuwe kennis voor nieuw natuurbeleid?' - 22 maart 2012, Driebergen; uitnodiging inclusief programma
- Excursie Sint Oedenrode - 29 mei 2012; programma
- Salonavonden Wildernis aan de Waal (Reizend Landschap Nijmegen) - 12 en 22 juni 2012, Nijmegen; uitnodiging inclusief programma
- Eindpresentatie Wildernis aan de Waal (Reizend Landschap Nijmegen) - 26 juni 2012, Nijmegen; uitnodiging
- 'Kunst in het Landschap. Onbegrensde ruimte?' (Reizend Landschap Venlo) - 15 november 2012, Venlo; uitnodiging inclusief programma

Studiedag 'Nieuwe kennis voor een nieuw natuurbeleid?'

Donderdag 22 maart 2012

Cultuur- en Congrescentrum Antropia, Driebergen

Programma in hoofdlijnen

Een uitgebreid programma is medio maart beschikbaar via www.wotnatuurenmilieu.wur.nl.

09.30	Ontvangst
10.00	Opening en welkomstwoord door dagvoorzitter Matthijs Schouten (Bijzonder hoogleraar Ecologie van natuurherstel aan de Wageningen University, natuurfilosoof bij Staatsbosbeheer en voorzitter van de WLO)
10.15	Lezingen door: • Maarten Hajer (Directeur PBL) • Ed Nijpels (Voorzitter Bosschap) • Esther Turnhout (Leerstoelgroep Bos- en Natuurbeleid, Wageningen University) • Kris van Koppen (Leerstoelgroep Milieubeleid, Wageningen University)
12.30	Lunch
13.30	Forumdiscussie
14.15	Workshops in vier parallelle sessies op basis van de vier kijkrichtingen uit de Natuurverkenning 2010-2040. • Wouter Helmer (ARK): <i>Vitale Natuur</i> • Adriaan Guldemon (CLM): <i>Functionele natuur</i> • Agnes van den Berg (Wageningen UR/RUG): <i>Beleefbare natuur</i> • Carmen Aalbers (Wageningen UR): <i>Inpasbare natuur</i>
15.30	Slotwoord door Matthijs Schouten
16.00	Borrel

Algemene informatie

Aanmelden

U kunt zich tot 15 maart a.s. voor de studiedag aanmelden via [deze link](#).

Er is beperkte ruimte beschikbaar, dus meldt u snel aan voor deze studiedag! Deelname aan de studiedag is zonder kosten.

Datum en tijd

Donderdag 22 maart 2012

9.30 -17.00 uur

Locatie en routebeschrijving

Antropia, Cultuur- en Congrescentrum

Hoofdstraat 8, 3972 LA Driebergen

Telefoon: 0343-53 18 18

Antropia is gelegen op Landgoed de Reehorst, pal naast NS-station Driebergen / Zeist en de A12-afslag Driebergen / Zeist. Voor meer informatie zie: www.antropia.nl.

Organisatie

WOT Natuur & Milieu onderdeel van Wageningen UR

Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)

Werkgemeenschap voor Landschapsonderzoek (WLO)

Contact

Secretariaat WOT Natuur & Milieu: info.wnm@wur.nl; telefoon: (0317) 48 54 71

programma excursie Sint Oedenrode 29 mei 2012

12:00 vertrek vanuit Driebergen met auto's (want met OV zijn de plekken bijna niet te bereiken)

13:20 aankomst [NVDM&A](#)/nieuwe verzorgingsplaats Son en Breugel en toelichting door Paul op [A50](#) project

14:30 aankomst [Ahrend](#) Xpetorium + uitleg betrokkenheid Ahrend/[kunststichting](#) Sint-Oedenrode + bezoek toekomstige [1000](#) Jarig Woud en de [brug](#) van [Floris](#) Alkemade

15:30 wandeling '[het wandelpad](#)' naar [observatorium](#) van kunstenaar Frank [Havermans](#), terug via agrarisch ondernemers Henk Wiersma en Mirjam van de Vossenberg

16:30 bezoek bij Henk Wiersma en de [zorgboerderij](#) en toelichting over de betrokkenheid via [landkunst](#) in het [Groene](#) Woud

17:15 afsluiting door wandeling naar de grote mar

18:00 evt. eten of terugreis

PS misschien dat we ook nog andere kunstwerken van het project '[7 waarvan 3](#)' tegenkomen onderweg



AIR BESIENDERSHUIS - NIJMEGEN

Nijmegen, 7 juni 2012

Geachte,

Hartelijk dank dat u zich heeft aangemeld voor de salonavond op dinsdag 12 juni in het Besiendershuis. Deze discussieavond vindt plaats n.a.v. het artist-in residenceproject van Prof. Dr. Matthijs Schouten op uitnodiging van het Natuurmuseum in Nijmegen. Doel van de avond is om onder leiding van Prof. Schouten i.s.m. de Werkgemeenschap voor Landschapsonderzoek van gedachten te wisselen over het onderwerp:

‘kan en mag er nog een plek voor wildernis in de stad zijn?’

Het programma van de avond is als volgt:

18:00 - ontvangst en aperitief
18:30 - aanvang van het diner - tijdens het voorafje: voorstellen van de aanwezigen
18:45 - Italiaans buffet
19:05 - aanvang van het gesprek o.l.v. Prof. Schouten a.d.h.v. voorgelegde thema's
20:15 - tijdens het dessert en de koffie /thee - voortzetting van de discussie
20:45 – verbinding van en reflectie op de besproken onderwerpen door Prof. Schouten
21:15 - afsluiting en onderonsjes
21:45 - officiële afsluiting van de avond

Komt u met de auto naar Nijmegen, dan kunt u gemakkelijkst parkeerplaats vinden in een van de twee parkeergarages die zich op loopafstand van het Besiendershuis bevinden.

- Parkeergarage - Holland Casino - Waalkade 68 Nijmegen
- Parkeergarage - Kelfkensbos - Voerweg 2 Nijmegen

Het treinstation bevindt zich op 1 km (15 min. loopafstand).

Indien u nog vragen heeft, neem dan gerust contact met ons op.

Met vriendelijke groet,

Andree van de Kerckhove, Intendant AIR Besiendershuis
Jan Wieger van den Berg, Coördinator Beeld en Media

AIR Besiendershuis - Steenstraat 26 Nijmegen – www.airbesiendershuis.nl



Eindpresentatie

AIR Besiendershuis periode 7 - mei/juni 2012

Natuurmuseum Nijmegen

i.s.m.

Matthijs Schouten,

hoogleraar Ecologie en Filosofie van het Natuurherstel

aan de Wageningen Universiteit

en natuurfilosoof bij Staatsbosbeheer

&

WLO (werkgemeenschap voor landschapsonderzoek)



WILDERNIS AAN DE WAAL

Over fascinatie voor en neveneffecten van wilde natuur in de stad Nijmegen

Lezingenavond dinsdag 26 juni 2012

19.30 uur in Theater het Badhuis / Nijmegen.

Er zijn verhalen over terugkeer van plant- en diersoorten die in de regel niet in een stedelijke omgeving thuishoren. Roofvogels, otters, lynxen ... zelfs wolven zijn terug in beeld. Sinds kort doet met regelmaat de vraag vanuit de stad op: 'Willen we dat wel?'

Wildernis aan de Waal, is het thema van artist-in-residence prof. dr. Matthijs Schouten. Op uitnodiging van het Natuurmuseum buigt hij zich samen met andere deskundigen over de vraag 'Kan en mag er nog een plek voor wildernis in de stad zijn?'

Matthijs Schouten is internationaal bekend als deskundige op het gebied van ecologie en natuurherstel en specialist op het gebied van natuurbeleving en natuurbeelden bij verschillende culturen en in verschillende tijden.

Programma:

- 19.30 Zaal open voor publiek.
- 19.40 Welkom door AIR Besiendershuis.
- 19.45 Inleiding door Henk Beerten, wethouder cultuur.
- 20.00 Ir. Paul Roncken - bestuurslid WLO / initiator lezingenserie 'Reizend Landschap' – Over gesprekken tussen en met diverse deskundigen, aangaande nieuwe en stadse wildernis, die de voorbije maand hebben plaats gevonden in het Besiendershuis.
- 20.15 Dr. Gerard M. Dirkse - conservator herbarium Natuurmuseum Nijmegen / mede-auteur van 'Flora van Nijmegen en Kleef' (2007) – Over het museumherbarium en de diverse opmerkelijke vondsten in de stad die aansluiten bij thema 'Wildernis in de stad'.
- 20.45 Prof. dr. Matthijs Schouten - hoogleraar Ecologie en Filosofie van het Natuurherstel (Wageningen Universiteit) en natuurfilosoof bij Staatsbosbeheer – Over hoe wild kan / mag de stad zijn? Perceptie en imagovorming van het concept 'wildernis' in de context van een stedelijke omgeving.
- 21.15 Gerard Mangnus - directeur Natuurmuseum Nijmegen – Nabeschuiving over de wildernis in en rond Nijmegen en de plannen voor de toekomst.
- 21.30 Afsluitingsborrel.

Eindpresentatie: 26 juni, van 19.30 – 21.30 uur.

Locatie: Theater het Badhuis, Daalseweg 262 Nijmegen.

Toegang is gratis.

Reserveren via: reserverenairbesiendershuis@gmail.com

Voor meer informatie: www.natuurmuseum.nl en www.airbesiendershuis.nl



UITNODIGING SYMPOSIUM

Kunst in het landschap. Onbegrensde ruimte?

Donderdag
15 november 2012

Op donderdag 15 november presenteert Museum van Bommel van Dam een symposium onder de titel *Kunst in het landschap. Onbegrensde ruimte?* De aanleiding voor deze dag wordt gevormd door *Mapping the Landscape*, een project waarbij acht kunstenaars uit Nederland en Duitsland zich hebben laten inspireren door het landschap in de Euregio Venlo. Tussen april en juli hebben zij een eerste deel van hun project gerealiseerd in het landschap zelf. Een vervolg op de buiten gestarte projecten is nu te zien in het museum. Het symposium vormt een verdiepingsslag in dit traject.

Kunst in het landschap manifesteert zich anno 2012 in vele vormen: als *land art* of kunst in de openbare ruimte, als participatieproject of *community art*. Door in de buitenruimte te programmeren is het mogelijk een groot en divers publiek te bereiken en inwoners en gebruikers van een gebied op een andere manier naar de omgeving te laten kijken. Landschapskunst kan als baken fungeren, het imago van een stad of streek beïnvloeden en zowel letterlijk als figuurlijk nieuwe zichtlijnen creëren.

Het feit dat kunst in het landschap in ieder geval in potentie een groot bereik heeft, brengt ook uitdagingen met zich mee. Want als iedereen in aanraking komt met een werk, heeft ook iedereen er een mening over. De buitenruimte dient zoveel doelen en belangen dat het onmogelijk is aan ieders wens te voldoen. Tegelijkertijd wordt veel landschapskunst betaald met gemeenschapsgeld. Hoe zorgen we ervoor dat er voldoende draagvlak is voor kunst (in de buitenruimte), zonder te verzanden in platte decoratie of populisme?

Landschapskunst wordt ingezet bij gebiedsontwikkeling, voor stads- en streekmarketing, maar ook om sociale cohesie of integratie te bevorderen. De laatste jaren is het aantal kunstprojecten waarin ruimte is voor interactie of uitwisseling bijvoorbeeld sterk toegenomen. Schieten we daarin niet af en toe door? Op welk moment spreken we niet meer van autonome kunst, maar van een sociaal project? Waar ligt de grens tussen kunst en marketing? Kortom: wat is er nodig om kunst betekenisvol te laten zijn, en te laten blijven?

Deze en andere vragen komen aan bod tijdens het symposium *Kunst in het landschap. Onbegrensde ruimte?* Het gebied van de landschapskunst wordt in zijn volle omvang in beeld gebracht. We snijden het onderwerp aan vanuit het gezichtspunt van de kunstenaar en de culturele instelling, maar ook vanuit de overheid, adviescommissie, subsidiegever en natuurbeheerder. We bepalen graag samen met u wat de kansen zijn van kunst in de openbare ruimte en brengen daarnaast de risico's in beeld.



Antoine Berghs

Paul Devens

Sebastian Freytag

Philippine Hoegen

Museum van Bommel van Dam
Deken van Oppensingel 6
5911 AD Venlo
+31 77 351 34 57

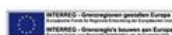
Info@vanbommelvandam.nl
www.vanbommelvandam.nl

Open di t/m zo van 11 tot 17 uur
Op maandagen gesloten

Mapping the Landscape

Naar aanleiding van de Floriade presenteert Museum van Bommel van Dam *Mapping the Landscape*, een project over het landschap in de Euregio Venlo. Deelnemende kunstenaars zijn Antoine Berghs, Paul Devens, Sebastian Freytag, Philippine Hoegen, Frank Koolen, Heidi Linck, Paulien Oltheten en Kai Rheineck. De tentoonstelling in Museum van Bommel van Dam is nog te zien tot en met 6 januari 2013. Kijk voor meer informatie op www.mappingthelandscape.eu

Het symposium komt tot stand met steun van:



www.deutschland-nederland.eu

Programma

De dag zal worden gemoderd door Renée Steenberg, kunsthistoricus, onderzoeker en journalist. Daarnaast leveren de volgende sprekers een bijdrage aan het programma:

- Jeroen Boomgaard, lector kunst en publieke ruimte, Gerrit Rietveld Academie
- Paul Roncken, docent Wageningen Universiteit en bestuurslid WLO - werkgemeenschap voor landschapsonderzoek
- Antoine Berghs, Sebastian Freytag, Heidi Linck, kunstenaars *Mapping the Landscape*
- Martine van Kampen, curator projecten & kunst in de openbare ruimte, Museum De Paviljoens
- Marcel van Ool, adviseur landschap en cultuurhistorie, Staatsbosbeheer
- Ella Derksen, adviseur kunst in opdracht en programmaleider kunstprojecten CBK Utrecht
- Steve Elbers, programmamanager cultuur, Stichting DOEN
- Tine van de Weyer, voorzitter adviescommissie Kunst in de Openbare Ruimte Venlo
- Frans Pollux, journalist en programmamaker

Plaats en tijd

Het symposium vindt plaats op donderdag 15 november, van 10.30 tot 16.00 uur in cultureel podium Domani, Dominicanenplein 15 in Venlo. Domani bevindt zich op vijf minuten lopen van NS-station Venlo. Parkeren kan in parkeergarages Arsenal of Roermondsepoort.

Aanmelden

Meld u aan via info@vanbommelvandam.nl vóór vrijdag 9 november, onder vermelding van uw naam, adres en telefoonnummer. Het aantal beschikbare plaatsen is beperkt. Plaatsing geschiedt op volgorde van aanmelding. Er zijn geen kosten verbonden aan deelname.

Programma

Inloop vanaf 10.00 uur, start programma om 10.30 uur. Tijdens de lunchpauze is er gelegenheid de tentoonstelling *Mapping the Landscape* te bekijken in Museum van Bommel van Dam. Om 16.00 uur is het programma ten einde en is er gelegenheid na te praten met een borrel. Het uitgebreide programma ontvangt u twee weken van tevoren per e-mail.



Frank Koolen



Heidi Linck



Paulien Oltheten



Kai Rheineck



Werkgemeenschap Landschapsonderzoek



Postbus 805 • 3500 AV Utrecht

Tel 030 7115 115

wlo@knag.nl • www.landschap.nl

Jaarverslag 2013 - concept

Bestuur WLO

Annet Kempenaar heeft in 2013 afscheid genomen als bestuurslid van de WLO. In 2014 neemt Wouter Wubben afscheid en verwelkomen we Jeroen Kruit als nieuw bestuurslid. Inkie Goijer is per 2014 geen secretaris meer. Deze functie is vacant. De functie van penningmeester komt in 2015 vrij.

Samenstelling WLO-bestuur in 2013:

Voorzitter: Matthijs Schouten

Vice-voorzitter: Georgette Leltz (Dunea)

Secretaris-penningmeester: Inkie Goijer (Tauw)

Algemeen bestuur:

Jos Dekker (Universiteit Utrecht)

Marcel van Ool (staatsbosbeheer)

Sander van Opstal (LNV)

Paul Roncken (WUR)

Wouter Wubben (Gemeente Westland)

In 2013 heeft het bestuur van de WLO de volgende activiteiten georganiseerd:

- Jongerennatuurtop, in samenwerking met Reizend LANDSCHAP (uiteindelijk afgelast, zie hieronder)
- Exclusieve preview van de documentaire 'SamenLeven, Dialoog met de natuur' tijdens de ALV op 16 december 2013

Inkie Goijer - Secretaris-penningmeester 2013

Jongerennatuurtop

Het bestuur van de WLO en Reizend LANDSCHAP zijn bezig geweest met het organiseren van de Jongerennatuurtop. Dit evenement is uiteindelijk afgelast. Het idee van de Jongerennatuurtop was een tegenhanger van de Natuurtop van 22 juni 2013, waarin jongeren hun stem konden laten horen in het nationale debat over natuur en natuurbeleid. Met diverse workshops en een plenaire discussie zouden de ideeën, beelden, eisen, zorgen en wensen, die onder jongeren leven worden verzameld en geprioriteerd. Op de Jongerennatuurtop zouden de jongeren laten horen waarom natuur belangrijk is en hoe wij met natuur om moeten gaan, nu en in de toekomst. Staatsbosbeheer had kasteel Groeneveld in Baarn beschikbaar gesteld voor de Jongerennatuurtop en diverse jongeren vanuit de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie en de Nationale Jeugdraad hebben meegedacht over het doel en de invulling. Uiteindelijk hebben we de boel afgelast omdat er te weinig aanmeldingen en organisatiekracht was om het op zeer korte termijn tot een succes te maken. Dit betekent niet dat we geen successen hebben geboekt. Onze inzet heeft ertoe geleid dat er wel een jongerengeluid te horen was op de Natuurtop op 22 juni.

Inkie Goijer - Jongerennatuurtop

Reizend LANDSCHAP

De werkgroep Reizend LANDSCHAP bestaat in 2013 uit Marcel van Ool, Georgette Leltz, Paul Roncken, Janneke van Montfort en Inkie Goijer.

In 2013 is Reizend LANDSCHAP op bezoek geweest bij Staatsbosbeheer in Drenthe. In twee salonavonden is gesproken over het pilot project 'Hart van Drenthe' (zie bijlage).

Inkie Goijer - Reizend LANDSCHAP 2013

Werkgroep Ecohydrologie

De werkgroep Ecohydrologie is slapende.

Werkgroep Europa

PM

Werkgroep Stadsecologie

In 2012 en 2013 zijn meerdere bijeenkomsten gehouden gericht op vleermuizen (Arnhem en Amersfoort) en beheer. Daarnaast zijn meerdere thema's via het ROM-netwerk uitgewisseld, gericht op zowel het delen van kennis als om concrete vragen.

Diny Tubbing - Werkgroep Stadsecologie 2012

Werkgroep inter- en transdisciplinariteit in landschapsstudies

De werkgroep inter- en transdisciplinariteit in landschapsstudies is slapende.

Tijdschrift Landschap

PM

Bijlagen

- Uitnodiging Reizend LANDSCHAP Hart van Drenthe - 28 november en 3 december 2013

Utrecht, 23 oktober 2013

Geachte,

Graag nodigt het WLO bestuur u persoonlijk uit voor een salonavond.

In het kader van ons nieuw initiatief 'Reizend LANDSCHAP' spreken we het rijke ledenbestand van de WLO aan om hun ervaring in te brengen bij een hoogst actueel en tegelijk lastig praktijkvoorbeeld. Wij doen dit gemiddeld twee keer per jaar en schrijven daartoe personen aan, van wie wij vermoeden dat ze de juiste expertise in kunnen brengen. Dit najaar hebben wij in overleg met Staatsbosbeheer uw inbreng nodig voor het bespreken van het pilot project 'hart van Drenthe' (zie bijlage). De gesprekken, in totaal twee, waarvan u er één mag selecteren afhankelijk van uw beschikbaarheid, vinden plaats in de namiddag en avond op locatie in Elp, midden in het Hart van Drenthe (*de Hoemp*). Uw gesprekspartners zullen bestaan uit mede WLO leden, leden van het projectteam van SBB en enkele experts die nog geen lid zijn van de WLO maar wel binnen een verbrede kijk op landschapsonderzoek zouden passen. Onderaan deze brief vindt u de lijst met genodigden en beschikbare data. Wij streven naar een overzichtelijk gesprek met een groepsgrootte van maximaal twintig personen. Meer over het initiatief 'Reizend LANDSCHAP' vindt u in de bijlage, alsook de beschrijving en de vraagstelling die past bij het 'hart van Drenthe'. De salons worden op **donderdag 28 november en dinsdag 3 december** gehouden. Op beide dagen is het programma als volgt:

- 15:00 ontvangst met koffie en thee, toelichting op vraag en probleemstelling
- 15:30 excursie door een deel van de project locatie
- 17:00 terugkomst, soep met een broodje
- 17:20 start van de eerste ronde salongesprek
- 18:45 pauze met broodje
- 19:15 start van de tweede ronde salongesprek
- 20:30 afronding en samenvatting door dagvoorzitter

Graag vernemen we of we u op een van deze momenten aanwezig zal zijn en zo ja, welke avond u verkiest. In verband met de praktische organisatie willen we u vragen om tijdig aan te geven of u komt. Wilt u daarom a.u.b. vóór 1 november een bevestiging of afzegging sturen naar: wlo@knag.nl, onder vermelding van uw naam en evt. voedselvoorkeuren. Een routebeschrijving volgt na inschrijving.

Wij hopen van harte u op een van de salonavonden te mogen verwelkomen.

Met vriendelijke groet,

het WLO bestuur



Werkgemeenschap Landschapsonderzoek



Postbus 805 • 3500 AV Utrecht

Tel 030 7115 115

wlo@knag.nl • www.landschap.nl

Financieel verslag 2012

De WLO sluit 2012, net als 2011, af met een verlies van ruim EUR 5.000.

Het aantal leden en abonnementen is in 2012 verder afgenomen, waardoor inkomsten uit contributies en abonnementen lager zijn. Ook zijn de inkomsten uit themanummers lager uitgevallen dan begroot.

In 2012 zijn er geen activiteiten geweest waarvan de financiën via de rekening van de WLO liepen. Er zijn dan ook geen kosten en uitgaven voor studiedagen en excursies. Zaalhuur voor de discussiebijeenkomsten van de werkgroep Europa staan onder verenigingskosten, aangezien hier geen inkomsten tegenover stonden.

Ook in 2012 hebben we leden moeten schrappen als lid en hebben we de openstaande posten van deze leden afgeboekt als oninbaar (ruim EUR 1.800). Het gaat hier om de leden, die na meerdere keren gemaand te zijn, de contributie voor meerdere jaren niet hebben betaald.

Inkie Goijer - Secretaris-penningmeester 2012-2013

Bijlagen:

Winst- en verliesrekening

Uitgebreide winst- en verliesrekening

Balans

Winst- en verliesrekening

	Werkelijk 2012	Werkelijk 2011	Werkelijk 2010
Inkomsten			
Contributies en abonnementen	€ 37.482	€ 41.197	€43.875
Afboeking oninbare vorderingen	-€ 1.835	-€ 4.565	-€17.857
Mutatie voorzieningen			€11.570
Landschap: themanummers en losse verkoop	€ 7.621	€ 8.032	€21.743
Studiedagen en excursies			€895
Overige inkomsten	€ 653	€ 451	€479
Totaal inkomsten	€ 43.921	€ 45.115	€60.705
Uitgaven			
Landschap	€ 30.612	€ 31.328	€36.346
Studiedagen en excursies			€652
Huisvesting en personeel	€ 17.660	€ 17.660	€17.660
Verenigingskosten	€ 1.116	€ 1.391	€726
Totaal uitgaven	€ 49.388	€ 50.379	€55.383
Resultaat	-€ 5.467	-€ 5.264	€5.321

Uitgebreide winst- en verliesrekening

Werkelijk 2012 Werkelijk 2011 Werkelijk 2010

Inkomsten

Contributies en abonnementen	€ 37.482	€ 41.197	€43.875
Contributies en abonnementen	€ 37.482	€ 41.197	€43.875
Afboeking oninbare vorderingen	-€ 1.835	-€ 4.565	-€17.857
Afboeking oninbare vorderingen	-€ 1.835	-€ 4.565	-€17.857
Mutatie voorzieningen	€ 0	€ 0	€11.570
Vervallen voorzieningen			€11.570
Landschap: themanummers en losse verkoop	€ 7.621	€ 8.032	€21.743
Subsidie/ondersteunende themanummers	€ 7.586	€ 8.032	€21.275
Losse verkoop	€ 35		€468
Studiedagen en excursies	€ 0	€ 0	€895
Studiemiddag			€895
Overige inkomsten	€ 653	€ 451	€479
Losse verkoop			€125
Rente	€ 313	€ 338	€276
Diversen	€ 340		
Royalties		€ 113	€78
Totaal inkomsten	€ 43.921	€ 45.115	€60.705

Uitgaven

Landschap	€ 30.612	€ 31.328	€36.346
Opmaak, ontwerp en druk	€ 15.501	€ 16.134	€19.872
Eindredactie	€ 11.877	€ 12.379	€13.319
Verzending	€ 2.314	€ 2.032	€2.914
Vergaderkosten		€ 426	€116
Overige kosten	€ 920	€ 357	€125
Studiedagen en excursies	€ 0	€ 0	€652
Studiedagen en excursies			€652
Huisvesting en personeel	€ 17.660	€ 17.660	€17.660
Huisvesting en personeel	€ 17.660	€ 17.660	€17.660
Verenigingskosten	€ 1.116	€ 1.391	€726
Website	€ 230	€ 226	€226
Kantoorkosten	€ 85	€ 51	€160
Vergaderkosten / publiciteit	€ 506	€ 864	€66
Contributies	€ 24	€ 27	€71
Bankkosten	€ 271	€ 223	€208
Diversen			-€5
Totaal uitgaven	€ 49.388	€ 50.379	€55.383
Resultaat	-€ 5.467	-€ 5.264	€5.321

Balans 2012

	31-dec-2012		31-dec-2012
Activa		Passiva	
Vorderingen	€2.393	Eigen vermogen	€1.357
Debiteuren	€1.880	Eigen vermogen 2011	€6.824
Overige vorderingen	€513	Winst 2012	-€5.467
Liquide middelen	€9.368	Kortlopende schulden	€10.404
Bankrekening	€4.926	Crediteuren	€10.373
Bankrekening België	€442	Bank- en rentekosten	€31
Kapitaalrekening	€4.000		
Totaal activa	€11.761	Totaal passiva	€11.761

Balans 2011

	31-dec-2011		31-dec-2011
Activa		Passiva	
Vorderingen	€3.032	Eigen vermogen	€6.824
Debiteuren	€2.810	Eigen vermogen 2010	€12.088
Overige vorderingen	€222	Winst 2011	-€5.264
Liquide middelen	€13.468	Kortlopende schulden	€9.676
Bankrekening	€92	Crediteuren	€9.641
Bankrekening België	€476	Bank- en rentekosten	€35
Kapitaalrekening	€12.900		
Totaal activa	€16.500	Totaal passiva	€16.500

Balans 2010

	31-dec-2010		31-dec-2010
Activa		Passiva	
Vorderingen	€19.997	Eigen vermogen	€12.088
Debiteuren	€9.682	Eigen vermogen 2009	€6.767
Overige vorderingen	€10.315	Winst 2010	€5.321
Liquide middelen	€17.365	Kortlopende schulden	€25.274
Bankrekening	€2.763	Crediteuren	€25.239
Bankrekening België	€102	Bank- en rentekosten	€35
Kapitaalrekening	€14.500		
Totaal activa	€37.362	Totaal passiva	€37.362

Verklaring van de kascontrolecommissie van Werkgemeenschap Landschapsonderzoek 2010-2012

De kascontrolecommissie heeft op 9 januari 2014 de boeken van de penningmeester van de Werkgemeenschap Landschapsonderzoek van de jaren 2010, 2011 en 2012 gecontroleerd en vergeleken met de gegevens uit de ledenadministratie (2010-2012).

Hierbij heeft zij geconstateerd dat:

1. de opgave van inkomsten van abonnementen en contributies in de winst- en verliesrekening 2010, 2011 en 2012 correspondeert met het aantal aangesloten leden en instellingen van begin 2010 tot eind 2012;
2. de verantwoording van de balans 2010, 2011 en 2012 aansluit bij het dalend aantal leden in de betreffende jaren;
3. de uitwisseling van gegevens van de ledenadministratie en de boekhouding sinds 2010 is verbeterd en voortdurend aandacht vergt;
4. er verder geen opmerkingen over de financiële stukken zijn.

De commissie adviseert de Algemene Ledenvergadering van de Werkgemeenschap Landschapsonderzoek de jaarstukken goed te keuren en het bestuur decharge te verlenen voor het gevoerde financieel beleid van 2010 tot en met 2012.

De kascontrolecommissie WLO 2010-2012

Naam:

handtekening:

Ph. Claringbould

J. Meeus



Werkgemeenschap Landschapsonderzoek



Postbus 805 • 3500 AV Utrecht

Tel 030 7115 115

wlo@knag.nl • www.landschap.nl

Begroting 2013

Evenals de twee voorgaande jaren, zullen we 2013 met verlies gaan afsluiten. Onze inkomsten dalen, vooral door het afnemend aantal leden en abonnees. De kosten dalen amper mee. Onze grootste kostenposten zijn het tijdschrift en de kosten voor huisvesting en personeel.

We betalen een vast bedrag per jaar aan het KNAG voor huisvesting en personeel. Vanaf 2010 betalen we EUR 17.660 per jaar aan het KNAG, daarvoor betaalden we EUR 26.400 per jaar.

De kosten van het tijdschrift dalen wel iets mee met de lagere oplage, maar niet helemaal. De kosten voor vormgeving zijn onafhankelijk van de oplage en de kosten voor het verzenden van het tijdschrift stijgen juist. Omdat we in 2013 een extra dik themanummer uitbrengen is rekening gehouden met hogere kosten voor het tijdschrift dan de werkelijke kosten in 2012.

In 2013 brengen we twee gesponsorde themanummers uit, zoals afgesproken tijdens de laatste ALV.

Door het voorspelde verlies in 2013 dreigt de situatie dat we onze rekeningen niet meer kunnen betalen. Gelukkig heeft de redactie van Landschap erg goed zijn best gedaan op het binnenhalen van sponsors voor themanummers in 2014. Een deel van deze sponsors zijn bereid gevonden om in 2013 een voorschot te betalen voor deze themanummers. Een deel van de inkomsten van Landschap uit de begroting van 2014 zal dus al in 2013 binnenkomen.

Begroting 2014

In de begroting van 2014 houden we weer rekening met een dalend aantal abonnees en leden.

Omdat de twee themanummers voor 2014 al grotendeels rond zijn, kunnen we de kosten en inkomsten van het tijdschrift goed inschatten. De kosten voor de twee themanummers worden vrijwel volledig gedragen door de sponsors.

De belangrijkste besparing in kosten voor 2014 zit in onze kosten voor huisvesting en personeel. We zijn opnieuw in onderhandeling gegaan met het KNAG en zijn uitgekomen op EUR 10.180. Door het teruglopend aantal leden en abonnees is het KNAG minder tijd kwijt aan onze ledenadministratie, secretariaat en boekhouding. Ook besparen we door overname van taken voor het tijdschrift door de redactie.

Het bestuur van de WLO zoekt nog uit of we verder kunnen besparen op onze kosten. We kijken in eerste instantie naar de verzendkosten van het tijdschrift en de kosten voor de website.

Het WLO-bestuur stelt voor, gezien de stijgende kosten per tijdschrift en de slechte financiële situatie van de WLO, de prijs van een abonnement op Landschap te verhogen met EUR 5 per jaar.

Inkie Goijer - Secretaris-penningmeester 2012-2013

Bijlage:
Begroting

Begroting

	Begroting 2014	Begroting 2013	Begroting 2012	Werkelijk 2012	Werkelijk 2011	Werkelijk 2010
Inkomsten						
Contributies en abonnementen	€34.000	€34.000	€40.000	€37.482	€41.197	€43.875
Afboeking oninbare vorderingen			-€1.000	-€1.835	-€4.565	-€17.857
Mutatie voorzieningen						€11.570
Landschap: themanummers en losse verkoop	€19.500	€10.000	€11.000	€7.621	€8.032	€21.743
Studiedagen en excursies	€1.000	€1.000	€1.000			€895
Overige inkomsten			€250	€653	€451	€479
Totaal inkomsten	€54.500	€45.000	€51.250	€43.921	€45.115	€60.705
Uitgaven						
Landschap	€32.500	€32.000	€32.000	€30.612	€31.328	€36.346
Studiedagen en excursies	€1.000	€1.000	€1.000			€652
Huisvesting en personeel	€10.180	€17.660	€17.660	€17.660	€17.660	€17.660
Verenigingskosten	€1.000	€1.000	€590	€1.116	€1.391	€726
Totaal uitgaven	€44.680	€51.660	€51.250	€49.388	€50.379	€55.383
Resultaat	€9.820	-€6.660	€0	-€5.467	-€5.264	€5.321

Verhoging abonnementsgeld Landschap

Voor ALV WLO 16 december 2013
Van Jos Dekker, lid AB WLO en hoofdredacteur Landschap
Over verhoging abonnement Landschap
2 december 2013

Het abonnement van landschap is al jaren ongewijzigd, voor een normaal lid inclusief lidmaatschap 55 euro/jaar.

De redactie van Landschap stelt voor om het abonnement met 5 euro per jaar te verhogen.

Daarmee stijgen de inkomsten uit abonnementen met ca € 2.000 euro per jaar.

Tezamen met andere maatregelen komt de begroting van de WLO daardoor uit de rode cijfers.

Voor een gezonde begroting van de WLO is het nu nodig jaarlijks twee extern gefinancierde themanummers uit te brengen, van de totaal 4 nummers per jaar.

Extern gefinancierde themanummers hebben voor- en nadelen. Deze zijn het gevolg van de opzet van deze themanummers. Ze worden extern gefinancierd door sponsors, soms een, soms meerdere. In principe wordt een themanummer in zijn geheel gefinancierd door het betrokken instituut of bedrijf cq instituten en bedrijven. De sponsors zijn inhoudelijk betrokken bij het thema en hebben zitting in de gelegenheidsredactie, die voor een themanummer wordt gevormd.

Voordelen zijn:

- bundeling van kennis over een thema;
- opbouwen van relaties met bedrijven en instituten die gunstig kunnen zijn voor Landschap en de WLO;
- externe financiering.

Nadelen zijn:

- themanummers beperken de ruimte voor niet-thema gebonden auteurs, die nu al soms een jaar moeten wachten op publicatie van een aangeboden manuscript;
- door participatie van de sponsors in de gelegenheidsredactie kan de onafhankelijkheid van de redactie en de wetenschappelijke integriteit onder druk komen te staan;
- de acquisitie en begeleiding van auteurs kosten redactieleden relatief veel tijd in vergelijking met reguliere nummers;
- afhankelijkheid van sponsors creëert onzekerheid. Het lukt niet altijd om twee themanummers binnen te halen.

De voordelen zijn belangrijk, maar de nadelen ook. De redactie zou graag minder afhankelijk zijn van de noodzaak om twee extern gefinancierde themanummers per jaar te moeten produceren.

Door verhoging van het abonnement (en verlaging van andere kosten) kan die afhankelijkheid beperkt worden, ten gunste van meer ruimte voor reguliere, niet-themagebonden en niet extern gefinancierde nummers.

Jos Dekker
Hoofdredacteur Landschap

Landschapsecologie in Nederland in 2012

Jaques de Smidt

Universiteit van Groningen

Dierecologie en plantenecologie groeien naar elkaar toe.

CEES commune ecology

Han Olff plantenecologie

Teunis Piersma dierenecologie

Integraal ecosysteem onderzoek

Sterke genetische benadering. Kanoetstrandloper, genotypen-fenotypen, genetische ecologie.

Deel van de landschapsecologie is verdwenen.

Rudie van Diggelen is hoogleraar in Antwerpen, Ab Grootjans in Nijmegen.

Ecologie van planten en dieren gaat meer samen, maar de mens wordt er niet in betrokken.

Wel de abiotische factoren, maar niet de ruimtelijke patronen en processen.

Onderzoek richt zich op meer complexe systemen, inclusief ecofysiologie.

Milieukunde en duurzaamheid zijn geen doelen van onderzoek.

Universiteit Utrecht

Faculteit Science-Biologie

Jos Verhoeven van landschapsecologie naar ecology and biodiversity.

De nadruk ligt op wetlands, de koolstof- en stikstofhuishouding en klimaatonderzoek.

De opvolger van Jos Verhoeven zal microbioloog zijn

George Kouwaltsjoch doet onderzoek naar de reductionerende functies van bacteriën in terrestrische ecosystemen met behulp van DNA technieken.

Het thema ecosystems and biodiversity wordt onderzocht met transport van zaden, kieming en vestiging van soorten en successie.

Metel Soons doet landschapsecologie.

Mariet hefting stikstofonderzoek.

Faculteit Geo-Sciences

Dept. Fysische geografie

Steven de Jong, remote sensing

Hans Middelkoop, rivieren

Mark Bierkens, hydrologie

Paleo-ecologie

Andy Cotter

Het onderzoek is sterk ruimtelijk gericht. Oppervlakte- en grondwater, watersystemen op alle schalen, footprint.

Hier wordt een cursus landschapsecologie gegeven.

Faculteit Geo-Sciences

Dept. Milieuwetenschappen.

Martin Wassen, van landschapsecologie naar milieuwetenschappen.

Gericht op ruimtelijke ecologie, global change models, interacties tussen terrestrische ecosystemen via water, cycli op alle schalen met nadruk op grote schalen en terugkoppeling naar vegetatie en kringlopen.

Max Rietkerk, Stefan Dekker, Karin Rebel – Modelling patronen-processen

Hier wordt een cursus Landschapsecologie en Natuurbeheer gegeven.

Hier vindt beta-gamma milieu-onderzoek plaats.

Landschapsecologie speelt daarin een rol.

Relatie samenleving en klimaatverandering

Ecosysteenservices

Natuurbeheer maakt nieuwe doelen mogelijk

Klimaatbuffer

Jerry van Dijk, Aat Barendregt – ecosysteem modellering

Paul Schot – Hydrologische modellering in systemen

Universiteit van Amsterdam

IBED Instituut voor Biodiversiteit en Ecosysteem Dynamica

B. Jansen

A.M. Kooijman
E.E. Van Loon
A.C. Seijmonsbergen

Relatie geomorfologie, fysiotopen en vegetatie.
Multivariate analyse GIS

Fysische geografie is opgeheven
Prof. dr. Jan Sevink is met pensioen
Verstraten, fysische geografie is met pensioen
Henny Hooghiemstra, paleoecologie (pensioen november 2013)
Willem Bouten, computational ecology

Onderzoek naar aanvaringsslachtoffers Schiphol, met gegevens van SOVON
Hydrologie van bossen met behulp van lysimeters

Annemiek Kooijman, landschapsecologie van stuifzanden en duinen
Bas van Geel, siberische venen, paleo-klimaatreconstructies
Toine Cleef, paramovegetaties en venen met pollenonderzoek

De groep Henny Hooghiemstra omvat paleoecologie en landschapsecologie en ontwikkelt zich in de richting van macro-ecologie. Macro-ecologie onderzoekt de vraag hoe groot het geografisch gebied is waarvoor de op een kleinere schaal gevonden samenhang geldt tussen levensgemeenschappen en abiotische factoren, met name het klimaat. Dit levert inzicht op in de mogelijke consequenties van klimaatverandering.

Joost van Duivenvoorde, tropen
John van Bortel, klimaatonderzoek
Bas van Geel, paleo-klimaat (pensioen in 2012)
Annemiek Kooijman, Noordwest Europa

De groep Willem Bouten richt zich op de effecten van zure regen.
Emil van Loon, vogels in het landschap
Judy Schamoen, vogels in het landschap
Harrie Seymonsbergen, Alpen en Noord Peru

Verstraten is opgevolgd door Kalbitz

Vrije Universiteit

Rien Aerts, diepgravend onderzoek naar milieuvragen, relatie tussen stikstof, koolstof en boomgroei
Stikstofgradiënt in zweedse venen
Nutrient use efficiency

Dolman, ecohydrologie
Relaties bodem-plant-atmosfeer, verdamping, stikstof- en koolstofhuishouding, stikstofmodellen, cirkulation models. In torens.
Van kleine schaal naar global schaal.
Siberische venen en broeikasgassen

IVM.
Jeroen van de Berg is naar Barcelona
Innovatie in bedrijven, governance, economie

Universiteit van Leiden

CML, milieukunde
Helias Udo de Haes gaat met pensioen, landschapsecologie, ecotopensysteem.
Geert de Snoo, milieukunde en landbouw, agrarisch natuurbeheer, akkerranden, bestrijdingsmiddelen

Universiteit Nijmegen

Natuurplaza
Joop Schaminée

Jan Roelofs, aquatische ecologie ontwikkelt zich in de richting van restauratie ecologie, natuurherstel

Jan Hendriks, milieukunde, integrale benadering rivierstroomgebieden. Hydrologie van rivieren, nutriënten, zware metalen.

Ab Grootjans, restauratie ecologie. Integrale holistische benadering van compleet landschap met planten, dieren en mens.

Stichting Bargerveen. SOVON. Herpetofauna.

Beware.

Meer ruimtelijke benadering, minder genetisch, minder vegetatie structuur of grote grazers.

Wageningen Universiteit en Research

Joop Schaminée. Grote databestanden, gedigitaliseerde opnamen, erfenis Westhoff.

Frank Berendse. Natuurbeheer, klimaatonderzoek in Siberie

Paul Opdam. Landschapsecologie

Alterra.

Landschapsecologie, klimaatonderzoek, agrarisch natuurbeheer

Paul Opdam in Alterra: science policy interface, toepasbaarheid in planning, landgebruik, beheer, hoe kan communicatie beter en beschikbare kennis effectiever naar de samenleving.

Rob Jongman. Gegevens van bodem en hydrologie gebruiken voor classificatie, remote sensing, planningsvraagstuk, nuttige toepassing van landschapsecologische kennis.

De ontwikkeling gaat in de richting van milieukunde, hoofdzakelijk gericht op het landelijk gebied, maar ook wel op de stad.

Universiteit Antwerpen

Ruurd van Diggelen

Patrick Meire

Estuaria, restoration ecology, stikstofhuishouding, wetlands.

Behoud van landschappen met behulp van landschapsecologie.

Studenten

Voor studenten die een opleiding zoeken tot landschapsecoloog is het mogelijk om voor bachelor en master een aantal vakken bij elkaar te sprokkelen in de verschillende universiteiten. Daarbij kan geput worden uit o.a.

V.U. Bachelor Aarde en economie

UvA Future planet studies

UU Master Global change and ecosystems

UU Bachelor Milieuwetenschappen

UU Bachelor Aardwetenschappen

Landschapsecologie in Nederland in 2013

Wageningen 2-12-2013; Rob Jongman

Ik heb de analyse Landschapsecologie 2012 gelezen. Ik kan op basis van dit overzicht van Landschapsecologie in Nederland in 2012 slechts een beperkt beeld krijgen, maar er zijn wel een aantal duidelijke trends voor de toekomst:

Aan de universiteit van Groningen, Leiden en Amsterdam verdwijnt op korte termijn de signatuur landschapsecologie door het verdwijnen van mensen, verandering van onderzoeksrichtingen, maar mogelijk ook de geringe zichtbaarheid van landschapsecologisch onderzoek in Nederland. Wat niet in de analyse staat, maar wat ik wel mee wil nemen, is dat het tijdschrift Landschap veel Wageningse bijdragen heeft, een beperkter aantal bijdragen vanuit Utrecht, Nijmegen en IvM-VU en vrijwel geen bijdragen van elders. Dat is een verontrustende situatie.

Qua bemensing is het duidelijk dat veel van de op dit moment leidende landschapsecologen met pensioen zijn of gaan en er qua bemensing veel zal veranderen. De situatie is al enkele jaren in beweging:

- Jan Sevink is met emeritaat sinds 2012 weer hoogleraar in UvA (fysische geografie). Helias Udo de Haes, Jos Verhoeven, Karlé Sykora, Jan Klijn, Rob Jongman, Henny Hooghiemstra zijn met pensioen en doen deels andere dingen. Paul Opdam en Lijbert Brussaard gaan binnenkort.
- Rudie van Diggelen is vertrokken uit Groningen en hoogleraar in Antwerpen. Ab Grootjans is naast hoogleraar ecologie in Groningen buitengewoon hoogleraar ecohydrologie van wetlands in Nijmegen. In Utrecht ligt het accent op landschapsecologie bij groep milieukunde (Aat Barendse, Martin Wassen, hydroecologie) en fysische geografie (Steven de Jong, land degradatie en ecosystem performance).
- De situatie aan het ITC (Universiteit Twente) is niet in de analyse van 2012 betrokken. Hier wordt de landschapsecologiegroep geleid door Andrew Skidmore. Tom Veldkamp is er decaan.
- Ook de situatie in Vlaanderen is in 2012 niet bekeken. Hier geldt ongeveer het volgende: Aan de universiteit Antwerpen werken Ruud van Diggelen en Patrick Meire aan thema's estuaria, restauratie ecologie en wetlands en het behoud van landschappen met behulp van landschapsecologie. In Gent is hoogleraar Marc Antrop met emeritaat, de huidige hoogleraar is Veerle van Eetvelde die het landschapsgerichte onderzoek voortzet. Zij is tevens voorzitter van IALE Europe. In Leuven is eind november Hubert Gulinck met pensioen gegaan. Hij had een duidelijke link met landinrichting (nationaal en internationaal). Hoe de voortzetting is, behalve in de geest van Hubert, is voor mij nog onduidelijk.
- Er is in Wageningen een structuurcommissie Ecologie ingesteld, omdat Frank Berendse, Herbert Prins en Lijbert Brussaard binnenkort met pensioen gaan. De positie van Paul Opdam schijnt hier niet in betrokken te zijn omdat de betrokkenen denken dat hij bij Alterra hoort (is slechts deels correct). Maar ook hij gaat binnenkort met pensioen.

Als ik de landschapsecologie in Nederland en Vlaanderen overzie, dan concludeer ik, dat er inhoudelijk vier zwaartepunten zijn:

- Wetlands en rivieren (Groningen, Nijmegen, VU, Utrecht milieukunde, Antwerpen)
- Ruimtelijke processen en ecosysteemonderzoek (Universiteit van Twente-ITC, Wageningen, Utrecht-fysische geografie, VU-IvM)
- Landschapsontwikkeling en behoud (Wageningen, Gent, Leuven, Antwerpen)
- Klimaatsveranderingen en ecosystem services (Wageningen, Utrecht, VU-IvM)

Naast het universitaire onderzoek is er ook toepassingsgericht onderzoek, dat met name bij Alterra, IvM en INBO wordt uitgevoerd. Bij Alterra zijn vier groepen direct betrokken bij landschapsecologie: (1) bos, vegetatie en landschapsecologie, (2) biodiversiteit en beleid en (3) natuur en maatschappij (4) aardobservatie en Remote Sensing. Er wordt tussen deze teams nauw samengewerkt en er zijn altijd studenten en PhDs die er meewerken. Er zijn een groot aantal mensen die landschapsecologie toepassen in beleidsmodellen en scenarios.

Landschapsecologisch onderzoek lijkt in Nederland steeds minder zichtbaar te zijn. We zitten echter in een uitdagende fase waarin veel veranderingen plaatsvinden. Ten eerste gaan de methoden van waarneming en de hoeveelheid data die beschikbaar komen, drastisch veranderen door (1) slimme chips, (2) citizen science benaderingen, (3) beschikbaarheid van vrije RS data via het Nederlands satellietportaal (NSO) en (4) integratie van in situ en RS data. Ten tweede zal onderzoek en onderwijs moeten worden overgenomen door

een nieuwe generatie. Ten derde wordt Europese samenwerking (Horizon2020, ERA) steeds belangrijker en wetenschappers mobieler. Een aantal goede Nederlandse onderzoekers is verhuisd naar elders in Europa.

Deze situatie vergt mijns inziens de inzet het bestuur om te communiceren met de diverse universiteiten en instituten om de integrale landschapecologische benadering ook in Nederland overeind te houden en die een goede plek te geven in de academische wereld. Het vraagt ook van de Nederlandse landschapsecologen om over de grens te kijken: zichtbaar te zijn in Europa en aan te sluiten bij ontwikkelingen in Europa. Anders wordt Nederland en de WLO van koploper een achterblijver.